

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
בהלכה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה ודיינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

התחייב לתת צדקה אם לא יספיק ללמוד כמות דפים

מחלוקת הרמב"ם וה"ר"ן בנדר שתלוי בזמן

הנה נחלקו הראשונים אם מה שאי אפשר להתיר נדרים שעדיין לא חלו, הוא בכל הנדרים שתלו אותם בזמן, כגון שיאסר הדבר בעוד חודש, או שרק נדרים שתלו אותם בקיום מעשים, כגון שאסר את עצמו בנדר אם לא יעשה דבר פלוני; לדעת הרמב"ם (פ"ו משבועות ה"ד) וכן פסק השולחן ערוך (יו"ד סימן רכח ס"ו) אין הבדל בין אם הנודר תלה את נדרו שיחול בזמן מאוחר אם יעשה או לא יעשה מעשה מסוים לפני כן, או שמראש אמר שנדרו יחול רק בתאריך מאוחר, ולא תלאו בקיום איזה מעשה.

אולם לדעת ה"ר"ן (שם ובשו"ת ה"ר"ן סימן נא) רק במקרה שהנדר המאוחר תלוי בעשיית או אי עשיית מעשה לפני כן, מכיוון שיש כאן דבר שמעכב את חלותו, ויתכן שהנדר לא יחול לעולם כגון שהדבר שחפץ בו לא יעשה, לכן אין בית דין יכולים להתירו לפני הזמן בו יחול בפועל. אבל אם אמר שהנדר יחול ביום מסוים, נמצא שאין כבר כעת שום עיכוב שמונע מהנדר לחול, ואינו אלא מחוסר זמן, מכיון שהזמן בא מאליה ובודאי יבוא, נחשב שהנדר חל כבר מעת אמירתו, והבית דין רשאי להתירו מעתה.

והנה בנידון זה שתלה את חלות הקנס לצדקה באם לא יקיים את קבלתו ללמוד את חוק לימודו, בזה לכל הדעות אי אפשר להתיר את הנדר קודם שחל, והוא יחול רק בסיום השנה כשלא יקיים את התחייבותו, וכן כתבו הפוסקים (שי"ח סימן רלט סק"ט בשם הריב"א) דהוא הדין בנדר צדקה אי אפשר להתירם לפני שחלו.

נדר על עצמו צדקה דרך קנס

אלא שבנידון דידן שקיבל על עצמו להספיק במהלך השנה כמות של לימוד המשך בעמ"ב

הייתה לי קבלה בתחילת השנה לסיים השנה כמות של לימוד, ושאל אם אסיים אשלם קנס בסכום גבוה לצדקה. כעת לקראת סיום השנה אני רואה שלא אעמוד בקבלה, וחפץ אני לעשות על כך התרה. שאלתי, אם לעשות את ההתרה כעת, או צריך לחכות שהקנס יחול ואז לעשות שהרי אין מתירין הנדר קודם שחל, מצד שני אם אחכה שיחול ההתרה יכולה להיחשב כנדרי מצוה שאין מתירין.

תשובת מורינו הרב שליט"א:

יש לדון בשאלה זו; אם קבלתו ללמוד את חוק לימודו הייתה הקבלה בנדר ושבועה, וכן אם מעתה שהוא שואל ומבקש התרה עליהן אפשר להתיר אותם או שהקנס עדיין לא חל ואי אפשר להתירו, וכן יש לדון מצד התרת נדרי מצווה, וכמו שיבואר.

הפרת בעל נדרי אשתו והתרת בית דין נדרים לפני שחלו

נקדים בקצרה את מסקנת הסוגיא בנדרים (דף ז.): נחלקו רבי נתן וחכמים בבעל שמפר את נדרי אשתו ביום שומעו, אם יכול להפר נדריה שנדרה היום שיחולו רק בעוד שבוע. דעת רבי נתן, שכל שהנדר לא חל בפועל אין הבעל יכול להפר, אולם חכמים סוברים שהבעל מפר ביום שומעו גם נדרים שיחולו רק לאחר זמן, ושניהם למדו זאת מפסוקים. ולהלכה קיימא לן כחכמים כמבואר בשולחן ערוך (יו"ד סימן רלד סכ"ט).

אולם לענין התרת נדרים על ידי בית דין אמרו שם בגמרא, שגם לחכמים אין בית דין מתירין את הנדר לפני שהוא חל משום שנאמר 'לא יחל דברו', ומבאר ה"ר"ן (ד"ה דכתב) לא יחל דברו, לא יעקור חלות דברו, ומזה למדו שאחרים מוחלים לו, והיינו שהחכם עוקר רק לאחר חלות הנדר.

הלכה למעשה

משולחן מורינו הרב שליט"א

לתת צדקה כדי שיתברך בשנה טובה

האם הדבר ראוי לתת צדקה ולבקש שבזכות מצוות הצדקה נתברך בשנה טובה, או שיש בכך חיסרון בשלמות המצווה, שאין כוונתו לשם שמים:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

הרי אמרו חז"ל 'האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני או שאהיה לו העולם הבא הרי זה צדיק גמור' (פסחים דף ח.), אולם יש על כך הסברים שונים בספרים, וכמה שכוונתו יותר לשם שמים, המצווה מושלמת יותר.¹

מנהג כפרות אפשר לסמוך על ביטול ברוב דאורייתא,⁴ אמנם שיתכן שיש בזה משום אונאה שהקונים אינם רוצים לסמוך על זה. יש שכתבו שאין הכפרה מתקיימת רק בשחיטה, ועל כן יעשה שוב עם תרנגול אחר,⁵ ויש שכתבו שיכול להישאל על הכפרה כמו בנדר.⁶

מפית שרקום עליה 'ואנחנו כורעים ומשתחיים ומודים'

האם יש זלזול בכתבי הקודש לפרוס על הריצפה מפית שרקום עליה הנוסח ואנחנו כורעים ומשתחיים ומודים לימים הנוראים:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

אין בזה משום זלזול בכתבי הקודש ואין במפית שום קדושה.⁷

הזיק בתרנגול של כפרות

אחד שעשה מנהג כפרות ובבואו להחזיר את התרנגול הכניסו לארגו בו היו התרנגולים שעדיין לא עשו איתם כפרות, עתה שערבב תרנגול זה עם האחרים כבר אי אפשר יותר למכרם לכפרות, האם חייב המחזיר בנזק זה בכך שגרם שלא יוכלו למכרם לכפרות:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

מאחר שלא הייתה כוונתו להזיק, וודאי שאינו חייב מצד הדין, שהרי התרנגול עצמו לא ניזוק, ועיקר הנזק הוא 'הזיק שאינו ניכר' שחלבו פטור משום הזיק שאינו כן יש לדון שיש אז נזק בגוף התרנגול אלא מניעת ריווח שאינו אלא גרמא.³ אך שיש לומר שהעוף בטל ברוב מדאורייתא ורק מדרבנן אינו בטל משום שהוא דבר חשוב כמבואר ברמ"א (יו"ד סימן קי ס"א), ולגבי

1 ביטול ברוב על ציצית שאינה לשמה, כיון שאי אפשר להחיל דין של לשמה ע"י ביטול ברוב, ולכאורה ה"ה להיפק דלא שייך ביטול ברוב על דבר שאין עליו דינים. 2 חשוקי חמד (ימא דף סו) בשם הגר"ש אלישיב, שהכפרה אינה בשעת סיכום התרנגול על ראשו אלא בשעת השחיטה, ואם כן אם התרנגול חזר והתערבב בין התרנגולים לפני השחיטה, אין כאן כל חשש כיון שעדיין לא חל שם 'כפרות' על התרנגול, וכן כתב התורה לשמה (סימן קנה) דאם נמצא טריפות בעוף לא צריך לעשות כפרה אחרת, כי התיקון נעשה בשחיטה בלבד, מיהו אם לא נשחט רובו של סימן צריך לעשות כפרה אחרת, כי עיקר התיקון נעשה בשחיטה, יע"ש. 3 בשם הגר"ח קנייבסקי, דיתכן שאפשר להישאל על הכפרה כשם שאפשר להתיר כל נדר, ויחזור התרנגול למה הוא מבקש 'שבביל שיהיו בני ובשביל שאוכח לחיי העולם הבא', אבל את מה שנתן כדי לצדקה בתוספת על מה שנתן די פרישתו, ומוותר זאת משלו לצורך הרחבת העינים כנ"ל כי גם זו מצוה היא. והכוונה היא שרק על התנייה הנוספת הוא מבקש 'שבביל שיהיו בני ובשביל שאוכח לחיי העולם הבא', אבל את מה שנתן כדי לצדקה יחובת מצוות צדקה נתן בלא תנאי. ומוסיף, שכל מה שסייגו חז"ל ואמרו 'אל

תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס' היינו דווקא 'על עיקרי המצות שמחייב לקיימן כל הבא בדת יהודי' לשמוע בקול ה' ולשמור מצותיו ותורותיו, שאותן המצוות צריך לקיימן רק מצד כי רצון ה' הוא, ונחת רוח לפניו, ולא בשביל קבלת פרס עצמו. כי אם עושים בשביל קבלת פרס עצמו נמצא עובד את עצמו ולא את רבו, אלא צריך לקיימן ולעשותם רק בשביל קיום רצון הבורא יתברך. ובספר 'שארית מנחם' (רבי מנחם מנדל הגר מוויז'ניץ) פירש מאמר חז"ל זה בדרך זו: שבאמת מיירי באדם שנותן צדקה לשם שמים, אלא שכדי שהעני לא יתבייש וירגיש שלא עושים לו טובה, על כן הוא אומר לו שהוא נותן לו את הכסף בשביל שבנו יחיה, הוא אומר לו שהוא נותן את הצדקה בשביל שהוא יקבל עולם הבא, וכך העני לא מתבייש, ססובר שהוא זה שעושה טובה לעשיר בזה שהוא לוקח ממנו את הכסף. ובספר 'ייטב לב' מבאר, שאם אדם מרגיש שהיצר הרע מונע אותו לתת צדקה מכל מיני שיקולים שונים, והוא מסביר ליצר, שהסיבה שהוא נותן צדקה איננה טוהרה, אלא בשביל שיחיה בנו ובשביל

שיזכה לחיי עולם הבא, כך היצר לא יפריע לו, אבל באמת הוא נותן לשם שמים, 'זה צדיק גמור'. 2 סימן שפה ס"א. וראה בפתחי תשובה שם מהפרי מגדים (אור"ח תהגת אור"ח סוף סדר ב) שדן בתוחב כף של איסור לתוך היתר של חבירו בשוגג פטור משום הזיק שאינו ניכר, ואם תחב לאינו מינו דן לומר שכיון שנגרש שאינו היו הזיק ניכר. ובכל מוזק בגרמא אף פטור מן הדין חייב לשלם בדיני שמים, וכן הוא בהזיק שאינו ניכר בשוגג (אמרי בינה פסח סימן ב'). 3 דהמבטל כיוסו של חבירו פטור מדיני אדם (ירושלמי ב"מ פ"ה הלכה ב' ביאורו הפוסקים). וכן כאן, במעשיו הוא ביטלו מאפשרות זו לסחור עם התרנגולים כיון שאינו יודע מי התרנגול העשוי, אבל אין זה נזק בגופם של התרנגולים האחרים. 4 והעיר בחשוקי חמד (נחמ"ס עג) אם שייך בדבר זה דין ביטול ברוב, דהיא רק תפילה זה התרנגול ילך למיתה ואני אכנס לחיים טובים, ולכאורה אין שום חלות בתרנגול, ומה יתבטל, וצ"ע לדברי העונג יום טוב (סימן ד) שלא שייך

להחשיבו בזה ששכח את אמירת כל נדרי, שכיון שבבכל תפוצות ישראל אומרים כל נדרי, ואף כל תפילת ליל יום כיפור מכונה אצלנו בשם 'תפילת כל נדרי', בעל כורחו שאין שחכה לפניו בשעת הנדר.

וסיים 'הערוך השולחן' שהקדמונים שחקרו נדון זה, הוא משום שבימיהם לא נתפשטה כל כך אמירת 'כל נדרי בכל מקום, וכמו שמוכח מדבריהם שכתבו שיש 'מקצת קהלות' שאומרים זה, אבל בזמן הרמ"א ובזמנינו שנדפסה במחזורים ויש על זה גגון מיוחד בכל תפוצות ישראל, אין לזה מקום כלל, ולא ראינו מי שיסמוך על זה אף סמיכה כל שהוא, ואצלנו היא תפילה ככל התפילות ומרמזת לעניינים נסתרים וכמבואר בספרי הקבלה, אבל לדינא אינה נוגעת כלל, עכ"ד.

לסמוך על מסירת המודעה בהנהגות טובות וקבלות של מצווה

הנה נתבאר שאין לסמוך על אמירת 'כל נדרי' כלל, אמנם מצד מסירת המודעה של ערב ראש השנה כתבו כמה אחרונים (שו"ת שלמת חיים להגר"ח זוננפלד סימן תסז והו"ד בדרך אמונה בהלות מתנות עניים פ"ו, ציון ההלכה אות נז) לענין הנהגות טובות שנהגו בסתם, ובזמן שקיימם לא התנה שעושה אותם 'בלי נדר', מועילה מסירת המודעה, שכיון שגילה דעתו במסירת המודעה והתנה אז בפירוש שאינו רוצה כלל שיהיה נדר ע"י שקיימם, אין נעשה נדר בסתם נגד מה שהתנה במסירת המודעה.

וכמו כן הוסיף הגרש"ז (שו"ת מנחת שלמה ח"א סימן צא אות כ) שלענין קבלה לתת צדקה וקבלה לדבר מצוה אפשר לסמוך על מסירת המודעה, וגם לענין מה דאמרינן האומר 'אשנה פרק זה, נדר גדול נדר לאלוקי ישראל' (כ"ג), וכן מי שאומר לעשות חסד עם חבירו ושאר מצוות, שגם אם לא אמר ממש בלשון נדר והתחייבות אף על פי כן דינו כנדר, לגבי אלו שפיר מהני מה שרגילים להתנות בערב ראש השנה שאינו רוצה כלל שיהיה נדר, שכיון שהנודר עצמו אין כוונתו לנדר או שבועה כלל, אלא שהתורה עשאתו כנדר, לכן אחר שגילה דעתו מקודם והתנה בפירוש שאינו רוצה כלל שיהיה נדר, לא אמרינן שנעשה נדר גם נגד תנאי מפורש שהתנה בריש שתא שאינו רוצה שיהיה נדר, אלא נעשה כאילו אמר בפירוש 'בלי נדר'.

התרת נדרי מצווה במקום הדוחק

ומעתה נחזור לנידון דידן במי שקיבל על עצמו ללמוד לימוד במהלך השנה וקנס את עצמו אם לא ילמד, הנה אם נאמר שאת עיקר הקבלה לא קיבל על עצמו בגדר שבועה, וזאת מאחר שיש לסמוך על מסירת המודעה שמסר בערב ראש השנה, הרי שאין הקנס חל רק לאחר שלא נתקיים התנאי, ואת הקנס וודאי שעשה בלשון שמשמע כהתחייבות גמורה ונדר לצדקה ואינו יכול להתירו קודם שיחול.

ועל כן רק לאחר שיחול הקנס יכול הוא להישאל עליו, אמנם על נדרי מצוה אין רק מדוחק (יו"ד סימן רג ס"א), ודוחק פרנסתו נחשב דוחק, כמבואר בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סימן עח), וכן בדעת תורה למהרש"ם (סימן רנח הלכות צדקה), וכאן שהתחייב סכום גבוה מעבר ליכולותיו הרי שהדבר נחשב מחמת דוחק.

עוד יש לצדדי להתיר את הנדר גם שלא מדוחק כיון שזהו נדר בדרך אסמכתא, וזה על פי דברי האבני נור (יו"ד סימן רצז) שם דן בענין נדר באסמכתא והביא את מחלוקת הפוסקים אם יש בנדרי צדקה משום אסמכתא או לא, אכן הכרעת השולחן ערוך (יו"ד סימן רנח ס"ו) והרמ"א (ח"מ סימן רו ס"ט) שאין בזה משום אסמכתא, ולא הביא את דעת המקילין, אך מכיון שבמהרי"ט (ח"ב יו"ד סימן כה) האריך בדין זה וצידד לומר דיש בצדקה משום אסמכתא, ומסקנת דבריו דכיון דפלוגתא דרבוותא הוא, אזלינן לחומרא, אם כן מאחר שהוא ספיקא דדינא, אפשר לצרף סברא זו להקל.

ולמעשה מסיק שם שבנדר דאסמכתא כולי עלמא מודים שאפשר להישאל, דדוקא בנדר דצדקה גמור, דלכתחילה אינו ראוי להישאל על נדר כזה, דאין נשאלין על הקדשות אלא מדוחק, אם כן מה לבית דין להכניס עצמו בזה, מה שאין כן בנדר דאסמכתא דקיל טובא. בודאי נשאלין עליו שלא מדוחק כלל.

להלכה:

- א. אי אפשר להתיר נדר לפני זמן חלות הנדר, ונחלקו הראשונים בנדר שאינו תלוי במעשה רק מחוסר זמן, ולהלכה קיימא לן שגם מחוסר זמן אין להתירו קודם הזמן. ב. אם חייב את עצמו בקנס ותלה את הקנס בתנאי יש לאמוד דעתו אם כוונתו בעיקר התנאי לנדר, שאם כן יכול להתיר את התנאי, ואם אין התנאי בנדר אין יכול להתיר את הקנס לפני שחל לכולי עלמא. ג. אין לסמוך על מסירת המודעה שאומרים בערב ראש השנה לנדריים שמקבלים במשך השנה רק במקום צורך גדול. ד. כתבו הפוסקים שעל הנהגות של מצווה וכן קבלות של מצווה שנעשות נדר, אפשר לסמוך על מסירת המודעה. ו. אין להתיר נדרי מצווה אלא במקום הדוחק או דוחק פרנסה. ז. נדר של מצווה שהיה באסמכתא, אפשר להקל להתירו גם שלא במקום הדוחק. ח. בנידון זה, רק לאחר שיחול הקנס יכול להתיר נדרו, הן מצד דוחק פרנסה, והן מצד שהוא נדר באסמכתא.

מסוים, יש לדון על עיקר הקבלה אם היא הייתה בדרך נדר. כי הנה הש"ך (סימן רלט סק"ט) הזכיר את דברי המהר"ם מינץ (שו"ת סימן עג ד"ה דוחק) שכתב במי שאמר אם אעשה דבר פלוני אתן לצדקה כך וכך, שיש לאמוד היטב מה הייתה עיקר כוונת הנודר; אם כוונתו לאסור על עצמו לעשות הדבר אלא שקיבל על עצמו לתת לצדקה כדי לחזק את הדבר שקיבל עליו, יכול להתיר את הנדר מיד, כיון שנאסר לאלתר בעשיית אותו דבר, וכן אם הייתה הקבלה לעשות דבר וכדי לחזק קיבל קנס, הרי השבועה לעשות את הדבר חלה מיד ויכול להתירה.

אבל אם אין אומדנא שנתכון לאסור הדבר על עצמו, רק שרצה להקשות על עצמו בעשיית הדבר שאינו רוצה לעשותו ועל קנס את עצמו אילו יעשה, או שכדי לזרז את נדרו שהרי עדיין לא נתחייב בקנס אם לא יעשה, באופן זה אינו יכול להתיר את נדרו שהרי עדיין לא נתחייב ולא חל הנדר, ואינו יכול להתירו אלא לאחר שכבר חל חיוב הקנס מחמת שלא עמד בקיום התנאי שעשה.

ולכאורה זה שקיבל על עצמו ללמוד סך מסוים נראה שאם לא אמר שיהיה בלי נדר ושבועה, הרי שקיבל על עצמו ללמוד בשבועה, ואם כן יכול להתירה מיד וממילא לא יתחייב בקנס, ובפרט שקיבל קבלה לקיים את המצווה שזהו דבר משובח וכמו שאמרו בגמרא (נדרים דף ת.נ): 'מנין שנשבעין לקיים את המצווה שנאמר 'נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך', והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא, אלא הא קמ"ל דשרי ליה לאיניש לזרוזי נפשיה. ואמר רב גידל אמר רב: האומר אשכים ואשנה פרק זה, אשנה מסכתא זו, נדר גדול נדר לאלוקי ישראל, וכן פסק בשולחן ערוך (סימן רג ס"ו): 'האומר אשנה פרק זה וירא שמה יתירש בדבר שרי ליה למנדר לזרוזי נפשיה. וכן אם ירא שיתקפו יצרו ויעבור על איזו מצוה ממצות לא תעשה, או יתירש מקיום מצות עשה, מצוה ליטע ולנדר כדי לזרז עצמו'.

מסירת מודעה בערב ראש השנה ואמירת כל נדרי

אולם יש להסתפק שאולי אין הקבלה בגדר שבועה. כי הנה המנהג לעשות התרת נדרים בערב ראש השנה ואחר כך למסור מודעה על הנדרים ולהבא, וכמו שאמרו בגמרא (נדרים כג.): הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה, יעמוד בראש השנה ויאמר: 'כל נדר שאני עתיד לידור, יהא בטל. אף שגם באמירת 'כל נדרי' בליל יום כיפור מוסרים מודעה לבטל הנדרים שידרו במשך השנה, מכל מקום כתב השל"ה (ריש מסכת יומא, וקצור שלי"ה, עניני הנהגת התרת נדרים) שמשום 'זריזים מקדימים למצוות', ראוי להקדים ולעשות כבר לפני ראש השנה התרת נדרים על העבר, ומסירת מודעה על העתיד.

ובשו"ת מנחת יצחק כתב (ח"ט סוף סימן סא) שאין כוונת השל"ה שמשום 'זריזים מקדימים' תיקנו שיעשה פעם נוספת מסירת מודעה לבטל הנדרים, שהרי כיון שכבר מסר מודעה באמירת 'כל נדרי' בערב יוה"כ הקודם וביטל מה שידור מיוה"כ שעבר עד יוה"כ שיבא, אין לו מה לבטל עתה בראש השנה, שהרי זהו בכלל מה שביטל כבר, ולא שייך בזה 'זריזים מקדימין' להקדים הביטול לערב ראש השנה.

אלא שעיקר מה שנהגו למסור מודעה בערב ראש השנה מלבד מה שאומרים 'כל נדרי' הוא מטעם אחר; משום שחוששים לשיטות שצריך שיהיה משמיע לאוזניו הנהגות הנדרים (ראש נדרים פ"ג סימן ד בשם ר"א ממיץ, ובשו"ע סימן ר"א ס"א יש אומרים), ומאידך הרי הנהגות הפוסקים שלא יגביהו הציבור את קולם באמירת 'כל נדרי' שלא יתבלבלו הקהל, וכיון שכן יש לחוש שיאמרו הציבור 'כל נדרי' בלחש עד שלא ישמעו לאוזניהם, ומטעם זה התקינו לעשות ביטול נדרים נוסף מלבד אמירת 'כל נדרי', וזה מה שעושים בערב ראש השנה. אלא דעל כל פנים על כך שמקדימים ביטול זה לערב ראש השנה, כתב השל"ה שזהו משום זריזין מקדימין.

לסמוך על מסירת המודעה ואמירת כל נדרי

אולם כבר האריכו הפוסקים שאין לסמוך על מסירת המודעה כדי להתיר לנודר ולנשבע לעבור לכתחילה על נדרו ושבועתו על סמך כך, וכמו שכתב בשו"ת מהר"י וייל (סימן ב), 'דלא חזינן לרבנן קשיאי שסמכו על אמירת כל נדרי להתיר נדרים ושבועות בלא התרת חכם, וצידד שהטעם בזה הוא משום דלא סמכינן על זה אלא בדיעבד היכא דאיכא צורך גדול בדבר, אבל לא לכתחילה, והביא דבריו הרמ"א (בסימן ר"א ס"א), וכן האריך בשו"ת מהרי"ט (ח"א ס"ו ג) שלא לסמוך על זה לכתחילה דאם כן אין נדרים כלל, וינהגו העולם קלות ראש בכל הנדרים אפילו אם היו זכורים מזה שאומר ביום כיפור, וכתב דשמה לא תיקן ר"ת לומר לשון זה דמסירת מודעה באמירת כל נדרי כדי להתיר לכתחילה למי שנדר ונשבע, אלא שאם עבר שבועה לא יא עשוי עונש שבועה או נדר, ושכן מוכח ממה שמוסימים 'וְנִסְלַח לְכָל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו', פ"י לְכָל הָעָם בְּשֻׁגְגָה.

אך סיים הרמ"א (שם) מדברי המהר"י וייל שבדיעבד שיש צורך גדול בדבר אפשר לסמוך על מסירת המודעה וחכמת אדם [כלל צד סימן ו], אולם ב'ערוך השולחן' (סימן ר"א ס"ו) וכן ב'שפת אמת' (יו"ד שם ס"ב) פקפקו מאוד שאין לסמוך על אמירת כל נדרי בזמנינו כלל ואף לא במקום צורך גדול, שהרי מסירת מודעה מועילה רק באופן שבשעת קבלת הנדר אינו זוכר ממסירת המודעה, ולא שייך

ברכה על טלית קטן

באמצעו של יום, הזדמן לראובן לעסוק בעבודה פיזית קשה ומפרכת [כגון בנייה וסחיבת דברים כבדים וכו' לצורך בניית הסוכה וכדו'], ומהיות והיה לו חם מאוד וכדי להקל מעליו להזיע פחות, החליף את הטלית קטן של צמר בו לבוש כל היום, בטלית קטן של כותנה בה ישן בלילה. לאחר כמה שעות בגמר העבודה מחליף בחזרה, מוריד הטלית קטן של שינה ולובש הטלית קטן של צמר המיוחד ליום. כעת שאלתו האם חייב לברך על לבישת הטלית קטן מחדש.

תשובה: קודם יש להקדים שזאת פשוט שעל טליתו של שינה מכותנה שלבש בתחילת עבודתו אינו חייב בברכה, כי חיישין לדעת הרא"ש שבגד המיוחד ללילה פטור מציצית אפילו לובשו ביום (כמבואר בשו"ע או"ח סימן יח ס"א). ולמרות שישן בו גם בבוקר קודם שקם ממיטתו וכבר יום הוא, מכל מקום עיקרו מיוחד ללילה (כמבואר בשו"ע שם ס"ב ומשנ"ב ריש סק"ח לגבי סדינים).

ברם אם רגיל לנהוג כן תדיר ללבוש הטלית קטן של כותנה בכל עת שצריך לו [כגון בשינת הצהריים או בכל זמן שחם לו וכיוצא ב], אם כן לכאורה נקרא בגד המיוחד גם ליום וגם ללילה ודינו שחייב לברך עליו (כמבואר בשו"ע שם ס"א). וזה שהטלית מכותנה ולא מצמר אינו מהוה סברא לפטור מברכה לכו"ע, כי אפילו לדעת המחבר (סימן ט ס"א) שכל המינים חוץ בצמר ופשתים חייבים בציצית רק מדרבנן, מכל מקום מודה דחייב בברכה כמבואר במשנ"ב שם (ריש סק"ג). [אך לפי דעת הב"ח (מובא במשנ"ב שם סק"ו) אין לברך עליה מטעם אחר, וזאת מפני שחושש לדעות הסוברים שאין ציצית של צמר פוטריין בגד של שאר מינים, ובעיני ציצית ממיין הבגד דווקא. אבל למעשה כתב במשנה ברורה שם שאין נוהגין כן (אכן קצת פלא למה באמת אין נוהגין כן כדי לצאת לכו"ע ואכהמ"ל)].

ולגבי ברכה על הטלית קטן של צמר שחוזר ולובש אחר עבודתו, שורת הדין הוא שחייב לברך [ובלבד אם יש במיתו כשיעור החיוב, והיינו לפחות 36 ס"מ אורך ככל צד לפניו ולאחוריו, ורוחב 48 ס"מ, עיין משנ"ב סימן ח סק"ז וסימן טז סק"ד. ויש מחמירין יותר ואכמ"ל]. כי מה שאין מברכין כל יום בבוקר כשלושין הטלית קטן, הוא מפני שהברכה שמברכים על הטלית גדול בעת התפילה פוטרנו (כמ"ש שו"ע סימן ח ס"י ומשנ"ב סק"ד). ומה שאין הבחורים מברכין עיין הטעם במשנ"ב סימן יז סק"י בשם דרשות מהרי"ל. אבל במקרה שלנו אין ברכה זו של הבוקר יכולה לפטור את הלבישה של עכשיו, כי מאחר שפשט את הטלית קטן להרבה זמן הוי הפסק והסיח הדעת המחייב בברכה שנית [ושיעור זמן ההפסק נוהגים כפי המבואר בשו"ע הרב (עיין סימן ח סכ"ה, וסימן כה סכ"ט) לערך ג' שעות]. ולמרות שלבש בזמן זה של ההפסק ציצית אחר, לא מהני, כי מכל מקום הסיח דעתו והפסק מציצית הראשון (עיין משנ"ב סימן ח סק"ו).

וכן מבואר בבאיור הלכה (סימן ח ס"ד ו"ה ו"א שאין) שגם בנכנס למרחץ אם הפסיק הרבה חייב מצד הדין בברכה שנית (ומה שאין העולם נוהגין כן, עיין שם טעם מיוחד במרחץ). ובאמת הגאון יעב"ץ אכן נהג לברך כשיצא מהמרחץ (כמ"ש בספרו מור וקציעה סימן פד, והובא בשו"ת חת"ס ח"ב י"ד סימן רז, ובפשת"ש י"ד סימן ר סק"ג), וכן נהג האריז"ל לברך כשיצא מבית הטבילה [מקווה] כי התעכב שם זמן הרבה לעשות כוונות (כפי החיים סימן ח נ"ו בשם שעה"כ), ואם כן כל שכן אצלנו דהוי הפסק גדול וחייב בברכה.

ואפילו לפי הטעמים שכתבו הפוסקים לא לברך על טלית קטן (עיין משנ"ב סימן ח סוס"ק כד), נראה דהיינו דווקא לברך בקביעות בכל יום (מחמת חשש שלפעמים לא יהיה בו כשיעור וכדו'), וכן משמע בדבריהם, אבל כאן אצלנו שפעם אחת הזדמן שנתחייב בברכה, וטליתו אכן עונה על כל התנאים הצריכים בשביל לברך (פתוח רובו, שיעור טלית, מיוחד ליום וכו'), לכאורה חייב לברך. ועל מה שיש טוענים שטליתות קטנים שלנו פטורים מציצית כי הגדול מתבייש לצאת בו ארעי לשוק ולא נחשב בגד (עיין רמ"א סימן טז), כבר דיבר בו נחרצות הבאיור הלכה (שם ד"ה לשוק) והוכיח שאינו כן, עיין שם. [ואם כי למרות הכל יש הנוהגים שלא לברך כלל על טלית קטן מטעמים אחרים, לא ברור טעמם].

העולה לדינא:

מצד הדין מי שהחליף באמצע היום ללבוש טלית קטן שן הלילה, כשחוזר ללבוש את הטלית קטן של היום חייב לברך, ונוסח הברכה על טלית קטן הינו 'על מצוות ציצית' כדעת הרמ"א (סימן ח ס"ח). וקודם שיברך יבדוק ציציותיו אם הן שלמות וכשרות, שלא תהיה ברכתו לבטלה ח"ו כמבואר בשו"ע (שם ס"ט).

ומן הענין להביא כאן מה שנוגע במי שמוריד טליתו ביום כיפור בין תפילת מוסף לתפילת מנחה, אם צריך לברך שוב כאשר חוזר ולובשו:

הנה לגבי עצם פשיטת הטלית, נקטי' כדעת הרמ"א (ס"ח ח' ס"ד) שאין מברכין על הטלית אם היה דעתו בעת שפשטו לחזור ולהתעטף בו, אך במשנה ברורה כתב שם (ס"ק ל"ח) שאם נשתהה איוזה זמן חוזר ומברך מטעם היסח הדעת, ולא נתבאר שיעור הזמן, ובשו"ע הרב (סכ"ג) כתב כמה שעות, ולמעשה מקובל שעד שלוש שעות לא מברכים (וכמו שנתבאר לעיל עפ"י מש"כ הרב בהל' תפילין).

ומי שמסופק בענין זמן ההפסק, יכול לעשות עצת הביה"ל (ד"ה ו"א) שיכוון בבוקר בעת הברכה שלא תפטור בברכה זו רק עד שיפשטנו.

ובפרט אם משאיר הטלית בביהמ"ד ויוצא, יש לחשוש לשיטות הסוברים שעצם שינוי מקום וההליכה ממקום למקום מהוה הפסק לענין ברכת הטלית (עי' סי' ח סעי' ג מחבר ומשנ"ב), [למרות שעל זה לבד לא נקטי' לברך כמ"ש משנ"ב שם (ס"ק ל"ד) בשם החיי אדם]. ובפרט אם גם ישן בזמן ההפסקה, יש עוד צד לברך, כי יש פוסקים הסוברים שהשינה בצהרים היא בכלל היסח הדעת לברכת הציצית (ראה משנ"ב שם ס"ק מ"ב).

בעת הכנת הטשולנט הוברר כי המבשל הוסיף מלח ותבלינים היישר מקופסאות התבלינים אל תוך סיר הטשולנט הרוחח. דא עקא, שבמלחיה זו משתמשים בדרך כלל לתבשילים חלביים; היאך הדין לכתחילה, ובדיעבד.

תשובה: יש להקדים קצת מדיני 'זיעה': הנה בשולחן ערוך (סימן צב ס"ה) כתב דקדירת בשר העומדת מעל קדירת חלב ועולה זיעת חלב לקדירה הבשרית, נאסרת, והוסיף הרמ"א שכל זה באופן שהיד סולדת בזיעה במקום שנוגעת בקדירה, דאי לאו הכי אינה אוסרת, ולכן מותר לתלות בשר לייבש מעל קדירות חלב, ואין חוששים לזיעה העולה, כיון שאין היד סולדת בו.

ובהנהגת הנשאל לבעל הפרי מגדים (אות לו) מציין שלמרות שבשר זה לא נאסר, מכל מקום יצטרך הדחה, כיון דזיעה שאין היד סולדת בה, אין בכוחה להבליע אך מכל מקום ישנה ממשות חלב שנדבקה על הבשר מבחוץ וטעונה הדחה. ויש לציין שכל זה באופן שעלתה זיעה אבל אין היד סולדת בה, אמנם אם לא עלתה כלל זיעה, פשוט שמותר לגמרי.

ועתה נבוא לבאר גוף השאלה. הנה, באופן שאין כלל זיעה שמגיעה למלחיה [כגון שהחזיקה גבוהה, או שהקדירה אינה רותחת מאד], פשוט שאין כאן ציב מיוחד. אמנם אם עולה זיעה אל המלחיה, הנה בבדי השולחן (סימן צב אות קס"ה) כתב על פי הפרי מגדים דלעיל, שאף כשאין היד סולדת בזיעה, יש לאסור לערות מאותה המלחיה או תבלינים לב' המינים כיון דיש ממשות בשר שנתערב במלח.

ברם יש פוסקים (עיין בסוף ספר מאור השבת ח"ב באגרת הגר"ז אויערבאך) המתירים לגמרי באופן שאין היד סולדת בזיעה, מכמה וכמה טעמים: א. ע"פ הב"ח בתשובה (סימן כד) דזיעה שיש לה היכן להתפשט, דהיינו באופן שאינה כקדירת בשר המונחת מעל מחבת חלב וסוגרת המחבת שאין לזיעה מקום להתפשט, אינה אוסרת כשאין היד סולדת בה ואף בספק היד סולדת בה, וכאן מיייר שהקדירה מגולה ללא המכסה. ב. בצירוף שיטת היד יהודה (פיה"ק ס"ק עב) דזיעה שאין היד סולדת בה אינה אוסרת כלל. ג. לכאורה יש שישים במלח או התבלין נגד המעט זיעה שנבלע בה, וכן עמא דבר.

ובאופן שראה בוודאות שכשנתן מלח עלה זיעה ש היד סולדת בה אל תוך המלחיה, יש להיזהר שלא לערות ממנה אל קדירה מהמין הנגדי. [אך כל עוד לא ברור לו שהגיע זיעה שהיט"ב אל המלחיה נחשב כזיעה שאין היט"ב כיון שהזיעה במקום פתוח, וכדהבאנו לעיל בשם הב"ח]. ואף באופן כזה אם עירה לחלב פשוט שמותר בדיעבד כיון שיש שישים.

ועדיין יש לנו לדון מצד השימוש הן לבשר והן לחלב ואף כששניהם צוננים, ומשום הלכלוך שנדבק על גבי המלחיה.

דהנה כתב הרמ"א (סימן פח) "וכן נוהגין לייחד כלי של מלח לכל אחד בפני עצמו כי לפעמים טובלים במלח ונשארו שיורי מאכל במלח", וכן כתב המחבר (סימן צה ס"ו) דמלח המונח בקערה בשרית מותר ליתנו בחלב, וכתב הרמ"א דהמחמיר תבוא עליו ברכה.

ובט"ז מאריך לחלוק על הרמ"א דאין בזה איסור כלל ואף לכתחילה מותר, ובסוף דבריו מביא מהרש"ל 'ומכל מקום משבח אני מנהג אשכנז שיש להם כלים עשויים למלח אחד לבשר ואחד לחלב, דלפעמים בתוך הסעודה שידיו מלוכלכות מן הבשר לוקח שם מלח ואח"כ יקח לחלב', והעולה מזה, שמלחיה פתוחה (כגון המלחיות מכסף) ראוי להיזהר שלא להשתמש בהם למלאכים חלבים. אך יש לדון במלחיות שלנו שהם סגורות ומנוקבות בראשן שאין מכניסים מאכלים או ידיים אל המלחיה.

ולכאורה אין טעם להחמיר בזה, וכן כתב בבדי השולחן (סימן פח סק"ל). אך כתב שם בהמשך דבריו שיעדיין יש טעם למנהג אצלנו אף במלחיות לייחד אחד לבשר ואחד לחלב [ובפרט היכן שיש ילדים קטנים] שהמלחיה עלולה להתלכלך בראשה ממיין אחד ואח"כ להכנס למיין הנגדי.

העולה לדינא:

א. אם אין עולה זיעה כלל אין שום צד להחמיר. ב. אם עולה זיעה אבל אין היד סולדת בה או אפילו ספק אם היד סולדת בה, בבדה"ש כתב שיש להיזהר שלא להערות למיין הנגדי, אמנם יש פוסקים המתירים. ג. אם ראה בוודאות שעולה זיעה שהיד סולדת בה ואף כשהגיעה למלח עדיין היד סולדת בה, לכתחילה יש לאסור להשתמש למיין הנגדי, אך בדיעבד מותר. ד. במלחיה פתוחה ראוי לכתחילה לייחד אחת לבשר ואחת לחלב (רמ"א סימן פח ס"ה). ה. במלחיה סגורה, יש מהפוסקים שנראה מדבריהם שאין ענין להחמיר ולייחד שתי מלחיות, ומאידך יש המצדיקים את המנהג, ובפרט במקום שדרכה להתלכלך.

אמירה לגוי להדליק מזגן בשבת

בשבת פרשת עקב נסעו בני המשפחה המורחבת לנפוש בעיר טבריה, שם שכרו וילה גדולה עם הרבה חדרים וחדר אוכל גדול. כמובן שהכינו שעוני שבת למזוגנים בחדרים שידלקו בשעה שילכו לישון. לאחר סעודת ליל שבת נכנס אחד לחדרו וראה שהמזגן אינו דולק בו בזמן שבחדרים האחרים המזוגנים פועלים זה כמה שעות, מיד הלך לבדוק בשעון שבת וראה שמזמן כבר היו אמור המזגן לפעול וכנראה שיש תקלה בשעון שבת; עכשיו אינם יכולים לישון בחדר זה מפני החום הכבד, והם רוצים לקרוא לגוי שידליק המזגן. אולם אחד הציע שהם יכולים ללכת לישון בחדר אוכל, שם יש מזגן ואינם צריכים לקרוא לגוי, ושאלתם בפיהם אם עליהם לישון בחדר אוכל עם כל הטרחא ואי הנעימות שבדבר, או שמתר להם לקרוא לגוי שידליק את המזגן בחדרם:

תשובה: הנה איתא בהגהות מרדכי [שבת תנב] וז"ל תשובות רבינו יום טוב וז"ל מנעורי הייתי משתומם על האוסרים להתחמם כנגד מדורת נכרי הנעשה בשביל ישראל כי ראיתי אבא מורי ורבינו משולם ז"ל שהיו פרושים שהיו מתחממים וכך גדולי עולם וטעמא נראה לי כדאמרינן בעלמא (פסחים ט"א ע"א) הכל חולים אצל המילה וכן הכל חולים אצל קור ואם אין ממש חולים מצטערין הן לכל הפחות ואמרינן גונח יונק חלב בשבת וכו' ופסקינן התם הכי הלכתא. ומסיים והכל איסטיניסין אצל הקור ומותר להתחמם ויהיה חלקי מה מתחממים ולא מהמפרשים והמתחממים יתענגו על רוב שלום עכ"ל.

כן כתב בהגהות מיימוני [פ"ו אות ה] ובתשובת מהר"ם מרוטנברג (סימן צב) וז"ל רבי יעקב מאורלייניש היה אומר לגוי להדליק האש ולתקנו בשבת משום דהכל חולים אצל האש לישב בקרירות ע"כ: וכך נפסק בשו"ע [רעו ס"ה] דאם הקור גדול מותר לגוי להכין בשביל גדולים מדורה להתחמם בו שהכל חולים אצל הקור אבל אין הקור גדל אוסר ולא כאותן שנוהגין היתר בזה. והמג"א מסביר את הנוהגין היתר אפילו הקור גדול דסומכין על הגהות מיימוני שכתב שאפילו במצטער שרי שבות.

אבל המג"א עצמו פוסק במצטער לבד לא התירו אמירה לנכרי רק במקום חולי, והמחצית השקל מביא מהלבוש וז"ל ונוהגין עכשיו להחם בתי החורף אפילו כשאין הקור גדול כל כך ונוהגין עוד להקל אפילו באמירה לנכרי, ומסביר באפשר משום שהכל מורגלין בו לא ניסו לשבת בקרה ואפילו במעט קרירות מצער להיו מאד והם חולים אצלה מפני ההרגל ע"כ ולפי הלבוש מותר אפילו לפי המג"א דלא הוי רק מצטער אלא נקרא חולי מפני שמורגלין בזה:

ולפי זה פוסק המנחת יצחק (ח"ג כג) דהוא הדין כשחם מאד מותר לומר לגוי להדליק המזגן דאיתא בתוספות [ע"ג ג ע"ב ד"ה הכל] בשם המדרש [ויקרא רבה מצורע טו ח] שאנטונינוס ביקש מרבי שיתפלל עליו ברח אותו רבי שינצל מן קור אמר ליה מה הברכה הזאת דאם יש לו עוד בגם הקור הולך, ברח אותו שינצל מן החום אמר ליה שעל זה יתפלל עליו. רואין מזה שהחום יותר גרוע מקור ואם לקור התירו אמירה לנכרי כ"ש לחום [וכ"ש אם מוגלין בזה כהלבוש] ואין הטענה הזאת שאפשר לו לילך לחדר אחר שלא מצינו שחז"ל הטריחו לעבור למקום אחר באופן כזה כמו שמצינו בסימן שו במג"א (ס"ק טו) דמותר למדוד בשבת חור אם יש בו פותח טפח והטומאה נכנס לשם ולא אמרינן שם לצאת לחדר אחר ולא למדוד.

העולה לדינא:

בנידון דידן שאי אפשר לישון בחום, לדעת המנחת יצחק מותר לקרוא לגוי להדליק המזגן ואינם צריכים לישון בחדר אוכל, ויש לציין שהגר"מ פיינשטיין [אג"מ י"ד ח"ב מז] וכן הגר"ש אלישיב [קובץ תשובות ח"א לב] אוסרים לקרוא לגוי להדליק המזגן במקום חום דאינם מדמים חום לקור, על כן בכל מקרה לגופו יש לשאול מורה הוראה כיצד לנהוג למעשה.

ברוב שטרי חוב המצויים בזמננו נכתב בנוסח השטר, 'פלוני ערב קבלן', שמשמעותו, שאינו רק ערב רגיל שאינו מחויב לפרוע את החוב רק אילו אין ללווה לפרוע, אלא שערב זה התחייב להיות ערב קבלן שדינו שאפשר לתובעו גם אם ללוה יש כסף, ועלינו לברר האם נוסח זה מועיל או לא; שלכאורה גם אם השטר מוכיח לנו שאותו פלוני הסכים וחפץ לומר על עצמו שהוא קבלן, מכל מקום, אולי לא נעשה הדבר בלשון המועיל, וממילא יד בעל השטר על התחנתו ונעשה רק ערב ולא קבלן:

תשובה: בגמרא בבא בתרא (דף קמ"ד) מבואר שכדי להיעשות ערב קבלן צריך לומר בלשון המועיל: לדעת המחבר (סימן קט"ו ס"ח) צריך שהערב יאמר למלוה 'תן לו ואני אתן לך', ולדעת הרמ"א (שם) גם אם אומר 'תן לו ואני קבלן' מועיל, אבל לכל השיטות, אם אומר 'להלוה ואני קבלן', אף אם הזכיר לשון 'קבלן' אינו נעשה קבלן ואינו אלא ערב רגיל.

וכשאמר בלשון תן ואני קבלן נחלקו הראשונים ז"ל: הרא"ש כתב דבזה הוה קבלן, דודאי בלשון המועיל קאמר, כלומר, שאנו תולים שאמר 'תן ואני אתן', וכשיטה פסק הרמ"א (שם), מאידך, דעת בעל התרומות (שער לה ח"א ס"מ) דאינו ערב קבלן, דמי יימר שאמר בלשון המועיל, ובסמ"ע שם נראה שפוסק כהרמ"א, ובש"ך שם הביא דמהרש"ם פוסק כבעל התרומות. וממילא יוצא דבר זה הוא ספיקא דדינא, ואי אפשר להוציא מהערב לפני שיתבע הלווה בבית דין ולא יהיה לו לשלם.

אמנם, מצאנו בפוסקים אופנים שאינם נכללים בספק, אחד לטיבואת ואחד לגרירותא: בפתחי תשובה (סימן קלא סק"ג) כתב ששטר התנאים שכתוב בו "ערב קבלן מצד החתן פלוני" אין דינו כקבלן רק כערב סתמא, דאפילו לדעת הרא"ש וסייעתו דודאי בלשון המועיל קאמר, מכל מקום, בנידון זה אנו סהדי ומעשים שבכל יום בשעת כתיבת התנאים הסופרים שואלים מי הם הערבים, ואומרים פלוני ופלוני ומעולם לא נשמע שיאמרו הלשון המצטרך להיות קבלן, עד כאן לשונו. זאת אומרת, שאף לדעת הרא"ש, סברתו היא ששטר הכתוב בו "פלוני קבלן" מסתמא אמרו זאת בלשון המועיל, אבל כאן שברי לנו שלא אמרי לשון המועיל ממילא אין כל משמעות לכך שכתוב "קבלן".

לעומת זאת, מצאנו בתשובת מהרש"ם (סימן קנ"ב) אופן אחר, והוא שאם ברי לנו שערב הסכים להיות ערב קבלן, נעשה ערב קבלן, שכתב בענין שר גוי שרצה ללוות משמעון, ובה שמעון לראובן ואמר לו איני רוצה להלוות לשר, כיוון שרצה לפחד לתבעו בדין אחר כך, ולכן אני מסכים להלוותו רק אם תהיה אתה ערב, ופסק שם שנעשה ערב קבלן אף אם לא אמר כלל לשון של קבלן, היות וברור שעל דעת כן נעשה ערב שלא יצטרך שמעון לתבעו מהשר, והוכיח זה מהגמרא בפסחים (דף ק"ח) שהקב"ה אמר לים שיוציא את המצרים ויחזיר לו אח"כ אחרים, ואמר לו הים, כלום יש עבד שתובע את רבו? אמר הקב"ה נחל קישון יהיה ערב, ולכאורה קשה, מה מועיל הרי צריך לתבע את הלווה תחילה, וא"כ חוזרת הקושיה 'כלום יש עבד שתובע את רבו', וכתב שם המהרש"א ז"ל: גם שתובעין את הלווה תחילה בסתם ערב, מכל מקום הכא כיון שאין עבד תובע את רבו נעשה הערב מסתם ערב קבלן, עכ"ל.

והנה צריך לחלק הדברים בסניא חיפאי אימתי אף כשאומר לשון קבלן אינו מועיל, ואימתי אף כשלא מזכיר כלל לשון קבלן נעשה קבלן. ויש להקדים ולהבין טעם הדבר מדוע כשאמר 'להלוה ואני ערב', אף על פי כן אינו נעשה ערב. והנראה שהוא מטעם חסרון בגמירות דעתו להיעשות ערב קבלן, כל שלא אמר תן לו ואני אתן או תן לו ואני קבלן - לרמ"א, אמרינן שלא גמר בדעתו להיעשות קבלן.

ועל כן הנראה לדינא כך הוא, בלשונות שלא ברור שנעשה בהם קבלן אמרינן דלא גמר בדעתו להיעשות קבלן, ואפילו שכתב בשטר 'פלוני נעשה קבלן' אינו יותר חזק מאחד שאומר 'להלוה ואני קבלן' שנעשה ערב רגיל ולא קבלן שאם ברור לנו שלא אמר לשון טוב, (וכדין דפתחי תשובה ה"ל), באופן זה לכו"ע אינו נעשה קבלן, ואין מסופק לנו אם אמר לשון טוב או לא, ובשטר שלפנינו כתוב לשון שנעשה קבלן, הדין הוא מחלוקת, (ואי אפשר להוציא), ואם מהסיטואציה והרקע של הסיפור אנו יודעים שהיה ברור לערב שמטרת לקיחתו לערב היא כדי שלא יצטרך המלוה לירד בדין כלל עם הלווה, בזה אפילו בלשון ערבות בלבד נעשה קבלן

והעולה למעשה בענייננו, בשטרי ההלוואות המצויים שכתוב בהם סתם 'פלוני ערב קבלן', לכאורה הדין תלוי במחלוקת שהובאה לעיל ואי אפשר להוציא מספק פלוגתא דרבנותא, ואף שלמלוה ברור שרצה ערב קבלן, ואף בשטר כתוב שנעשה ערב קבלן, מכל מקום לערב אין זה ברור, ולא גמר בדעתו, שהרי אפילו אם היה אומר בפירוש 'להלוה ואני קבלן' אינו נעשה קבלן, ועוד שלא כל אינשי דיני גמירי ולא ברור שיוודע מה המשמעות של המילים ערב קבלן [איברא, אם היה זה לשון מועיל, - אין מקום לטענה זו, ואכמ"ל], וממילא לא ברור לנו שנעשה קבלן) דאינו מוכח כלל מהסיטואציה שאין המלוה רוצה לירד כלל עם הלווה לדין ולא כולם בקיאים בהתנהלות הגמחי"ם בזה, ורק שחבירו הגיע אליו עם השטר וביקש ממני לחתום וחתם, [ולכאורה עוד גרע מזה דכמעט ברור לנו שלא אמר לשון המועיל באופן זה שרק חותם על השטר ואין מדבר כלל הערב עם המלווה] ולכן קודם צריך לירד בדין עם הלווה ורק אח"כ לתבעו מהערב (אא"כ היה ברור מהמקרה שרוצה לעמוד רק מול הערב וכנ"ל).

העולה לדינא:

שטרות שכתבו בהם הנוסח שלפוני נעשה ערב קבלן, לא ניתן לחייב את הערב כל ולא נתבע הלווה בבית דין ולא היה לו לשלם, אלא אם כן ידוע שאמרו בלשון המועיל להתחייב להיות ערב קבלן, והעצה היעוצה שיכתבו בשטר "ואמר לנו הערב תן ואני אתן ונעשה ערב קבלן באופן המועיל" או "ואמרתי תן ואני אתן" וכו' ובזה הכל על מקומו יבוא בשלום.

